

MULTILINGUAL ACADEMIC JOURNAL OF EDUCATION AND SOCIAL SCIENCES

Views of Primary Education Principals on the Issue of Refugee Integration in the Greek Education System

Christos Chrysikos

DOI Link: <http://dx.doi.org/10.46886/MAJESS/v9-i1/7324>

DOI: 10.46886/MAJESS/v9-i1/7324

Received: 14 December 2020, **Revised:** 16 January 2021, **Accepted:** 30 January 2021

Published Online: 17 February 2021

In-Text Citation: (Chrysikos, 2021)

To Cite this Article: Chrysikos, C. (2021). Views of Primary Education Principals on the Issue of Refugee Integration in the Greek Education System. *Multilingual Academic Journal of Education and Social Sciences*, 9(1), 117-132.

Copyright: © The Authors 2021

Published by Knowledge Words Publications (www.kwpublications.com)

This article is published under the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0) license. The full terms of this license may be seen at: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>

Vol. 9, No. 1, 2020, Pg. 117 - 132

<https://kwpublications.com/journals/journaldetail/MAJESS>

JOURNAL HOMEPAGE

Full Terms & Conditions of access and use can be found at
<https://kwpublications.com/pages/detail/publication-ethics>

Views of Primary Education Principals on the Issue of Refugee Integration in the Greek Education System

Christos Chrysikos

Primary Education Teacher, Ministry of Education, Greece

Abstract

The present study includes the qualitative study of the views of the principals of Primary Education in Northern Greece, on the issue of refugee integration in the Greek education system in general and, in particular, in primary education. The large influx of refugee populations on a daily basis makes the pace and methods of integration more complicated as a direct consequence of social and cultural influence (morals-values), regarding not only the social and cultural level but the educational system, as well. The challenge of welcoming and integrating this large number of immigrant and refugee children arriving in Greece is unique as even greater effort is required by both state and social servants to currently implement this major project in the best and most effective way. It is worth noticeable that Greece is a country that faces serious economic and social problems, particularly, in terms of diversity acceptance. Both xenophobia and wariness towards anything new have always been a special feature of the Greek social pathogenesis. To sum up, the conclusion of the research, as it will be further analysed, indicated that there are serious shortcomings and weaknesses in the productive utilization of educational experience. However, the appropriate means and the appropriate infrastructure can make the educational vision for the inclusion of refugee and immigrant children in the Greek educational environment complete, while most members of the educational community express their positive attitude towards the implementation of the "Reception of Refugees in Primary Education" programme.

Keywords: Qualitative Study, Refugee Integration, Greek Education System, Primary Education

Εισαγωγή

Λαμβάνοντας υπό όψη τα σημερινά δεδομένα της ελληνικής οικονομικής κρίσης, που επιβαρύνουν την ελληνική περίπτωση στο να διαχειριστεί σοβαρά εσωτερικά της προβλήματα(όπως είναι η ανεργία, οι ελλιπείς υποδομές στο σύστημα υγείας και της εκπαίδευσης), καλείται να αντιμετωπίσει έναν ακόμη σημαντικό και κρίσιμο παράγοντα, αυτόν της φιλοξενίας και της ενσωμάτωσης μεγάλου αριθμού προσφύγων, μέσα σε ένα πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Τα παιδιά των προσφύγων αντίστοιχα, τα οποία καλούνται να

ενταχθούν στα νέα δεδομένα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, αποτελούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα λόγω των αναγκών τους (μαθησιακές ανάγκες και ιδιαιτερότητες), όπως είναι η διαφορετική γλώσσα, την οποία θα πρέπει να εκμάθουν με άμεσους ρυθμούς, προκειμένου να πραγματοποιηθεί ταχύτερα η ομαλή τους ένταξη στην κοινωνία και η αποκατάστασή τους στην αγορά εργασίας, σε ένα πιο μακροπρόθεσμο επίπεδο. Η εκμάθηση της γλώσσας, ασφαλώς και δεν αποτελεί μια εύκολη υπόθεση, ούτε μια διαδικασία η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί από τη μία στιγμή στην άλλη. Χρειάζεται ο απαραίτητος χρόνος και η κατάλληλη υπομονή, τόσο από τους μαθητευόμενους, όσο και από τους εκπαιδευτικούς, ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες βάσεις και να αποκτηθούν οι απαραίτητες γνώσεις, οι οποίες θα αποτελέσουν και τα εφόδια της πνευματικής εξέλιξης (κίνητρα) και ένταξης των παιδιών στην κοινωνία. Η εκπαιδευτική ένταξη και ενσωμάτωση των παιδιών στο σχολικό σύστημα αποτελεί μια επιπλέον πρόκληση, όχι μόνο από τη σκοπιά του εκπαιδευτικού και ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος, αλλά και για την αποκατάσταση της συναισθηματικής τους ευημερίας και ισορροπίας, που είναι εξίσου σημαντική με την παροχή της μάθησης και των νέων γνώσεων (OECD, 2019).

Συνεχίζοντας, για την ευρύτερη οπτική του θέματος εξετάστηκε και η περίπτωση των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πώς δηλαδή τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά κράτη έχουν διαμορφώσει τις εκπαιδευτικές πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των προσφύγων μαθητών, στα δικά τους εκπαιδευτικά συστήματα και πρότυπα. Οι κυβερνήσεις αρκετών κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης λοιπόν, έχουν εργαστεί εντατικά πάνω στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πρακτικών τους, προκειμένου να ανταποκριθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις αναγκαιότητες της μάθησης και όλου του εύρους των γλωσσικών και μαθησιακών αναγκών των εκπαιδευομένων. Σύμφωνα με το σχέδιο δράσης της ευρωπαϊκής επιτροπής, οι διαδικασίες ένταξης και ενσωμάτωσης των υπηκόων τρίτων χωρών, βασίζονται κατά κύριο λόγο στην εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα, στην θεμελιώδη αρχή πως, η απόκτηση επαρκούς και πλήρους εκπαιδευτικής κατάρτισης αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και ισχυρότερα εργαλεία που μπορεί να εξασφαλίσει την παρούσα κοινωνική ένταξη των μεταναστών και την μελλοντική αποκατάστασή τους (για τους μαθητευόμενους) στην αγορά εργασίας (European Commission, 2016).

Βέβαια, παρόλη τη σημαντική προσπάθεια που πραγματοποιείται δεν σημαίνει και πάλι, ότι έχουν λυθεί όλα τα προβλήματα. Ο όλο και αυξανόμενος αριθμός των προσφύγων που καταφτάνει στα διάφορα Ευρωπαϊκά κράτη, έχει προκαλέσει μία αρκετά μεγάλη σύγχυση και ένα αρκετά δυνατό σοκ, τόσο για το κοινωνικό, όσο και για το εκπαιδευτικό σύστημα με πολλά Ευρωπαϊκά κράτη μάλιστα, να αποποιούνται την ευθύνη εισδοχής των προσφύγων στο δικό τους έδαφος, σε μια προσπάθεια να αποφύγουν το βάρος της ένταξης και της αποκατάστασης, τόσο οικονομικά, όσο και κοινωνικά και εκπαιδευτικά (Ahad & Benton, 2018).

Ανεξαρτήτως όμως των πολιτικών σκοπιμοτήτων, η εκπαίδευση διαδραματίζει τον βασικότερο ρόλο στην καθοδήγηση των προσφύγων και των μεταναστών τρίτων χωρών στο να προσαρμοστούν στη νέα χώρα υποδοχής, αλλά και στην πολιτισμική της κουλτούρα. Η ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων με το γηγενή πληθυσμό, είναι μια κρίσιμη και μεταβατική διαδικασία, αποδοχής και κατανόησης των διαφορετικών ιδεολογιών και κουλτουρών που καθορίζει τις μεταξύ τους σχέσεις. Οι αδυναμίες προσαρμογής των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο, στο νέο εκπαιδευτικό περιβάλλον εγκυμονεί κινδύνους προσαρμογής, οι οποίοι μπορούν να αντιμετωπιστούν με τις κατάλληλες μεθόδους από τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης και της

ανταλλαγής εκπαιδευτικών πρακτικών, στις επικοινωνιακές και ευρύτερες εκπαιδευτικές τους σχέσεις, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα κατ' επέκταση, να ανταποκριθούν στις ανάγκες των μαθητών και σε όλες τις ιδιαιτερότητες της γλωσσικής τους εξοικείωσης, διαμορφώνοντας ποικίλες και πολύγλωσσες αίθουσες διδασκαλίας (European Commission, 2016).

Επιπλέον από το 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει ένθερμα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο να συνεχίσουν ενεργά την προσπάθεια ένταξης των μεταναστών, στα εκπαιδευτικά τους συστήματα και ακόμη περισσότερο, την ενίσχυση της κατάρτισης ξεκινώντας από την προσχολική εκπαίδευση και συνεχίζοντας μετέπειτα προς την ανώτερη. Το σχέδιο της επιτροπής, θέτει βασικές προτεραιότητες στον τομέα της εκπαίδευσης, όπως την ταχεία ένταξη των μεταναστών και προσφύγων στις γενικές εκπαιδευτικές δομές, την αποφυγή οποιασδήποτε μορφής υποβάθμισης μεταξύ των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο και των γηγενών μαθητών, καθώς επίσης και τη αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού, με την καλλιέργεια της εκπαιδευτικής επικοινωνίας και του διαπολιτισμικού διαλόγου (European Commission, 2016).

Επιστρέφοντας τώρα πάλι, στην ελληνική περίπτωση, δεδομένου και του σημαντικά μεγάλου αριθμού παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας που εισέρχονται στη χώρα μεταξύ του ενήλικου μεταναστευτικού πληθυσμού, το 2016 με 2017 το Υπουργείο Παιδείας εξέδωσε ειδικό νομοσχέδιο, το οποίο προέβλεπε στην πλήρη ενσωμάτωση των παιδιών μέχρι και 15 ετών, από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Το "πρόγραμμα υποδοχής προσφύγων" στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση υλοποιείται και επί του παρόντος χρόνου, με έναν απώτερο στόχο εκπαιδευτικής και κοινωνικής ένταξης των προσφύγων μαθητών στο ελληνικό σχολικό περιβάλλον και στις ευρύτερες κοινωνικές επιταγές (Griva & Panitsides, 2013).

Επιπλέον, για μεγαλύτερη αξιοπιστία και τεκμηρίωση της έρευνας συγκεντρώθηκε ένα πλήθος εμπειρικών μελετών που πραγματοποιήθηκαν εντός του ελλαδικού χώρου, σε μια συνολική προσπάθεια εξέτασης και μελέτης των απόψεων των ίδιων των εκπαιδευτικών δρώντων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (βλ. Γρίβα & Στάμου, 2014). Η συλλογή αυτή των απόψεων και της διεύρυνσης της μελέτης, ενισχύει σημαντικά την προσπάθεια στο να αναδειχθούν και να καταγραφούν όλες οι επιδιώξεις αλλά και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η εκπαιδευτική κοινότητα, κατά το έργο της ένταξης των προσφύγων μαθητών, μέσα στο πρωινό σχολικό ωράριο λειτουργίας και στις προδιαγραφές του εκπαιδευτικού σχολικού προγράμματος και των μαθησιακών στόχων.

Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι, η συγκεκριμένη μελέτη που συγκεντρώνει τις απόψεις των διευθυντών σχολικών μονάδων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, αποτελεί μία πρωτογενή πηγή έρευνας, καθώς καμία άλλη μελέτη στον ελλαδικό χώρο δεν έχει εστιάσει στις απόψεις των διευθυντών των σχολικών μονάδων (ειδικότερα και συγκεκριμένα), αναφορικά πάντα, με το πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας για την υποδοχή προσφύγων στις σχολικές μονάδες, το οποίο όπως έχει ήδη αναφερθεί, συνεχίζεται και στην τρέχουσα σχολική χρονιά του έτους που διανύεται.

Βιβλιογραφική επισκόπηση

Σε μια σύντομη αναφορά, αξίζει να επισημανθούν ορισμένες έρευνες που μελετήθηκαν και αναλύθηκαν, προκειμένου να αναπτυχθεί το μετέπειτα αναλυτικό επιστημονικό πλάνο και η μεθοδολογία της ατομικής έρευνας της παρούσας διατριβής. Οι συγκεκριμένες έρευνες, λειτούργησαν συμπληρωματικά στην ανάπτυξη της ευρύτερης επιστημονικής σκοπιάς και της ανάπτυξης των στόχων και της καταγραφής των απόψεων της μελέτης, ώστε να οδηγηθεί σε ένα

ασφαλές και τεκμηριωμένο συμπέρασμα/πόρισμα. Ξεκινώντας με το πρώτο παράδειγμα έρευνας από το ευρωπαϊκό επίπεδο και συγκεκριμένα, από το Ηνωμένο Βασίλειο και την πρόκληση της ενσωμάτωσης που κλήθηκε να αντιμετωπίσει το εκπαιδευτικό σύστημα μετά την άφιξη των μαθητών προσφύγων στα σχολεία και την αντίστοιχη αποδοχή της νέας κατάστασης από τις οικογένειες των γηγενών μαθητών και από τους ίδιους τους μαθητές. Έτσι, η Whiteman (2006), προσπάθησε να καταγράψει τις απόψεις του διδακτικού προσωπικού και όλες τις εμπειρίες που έχουν αποκτήσει από τη μέχρι στιγμής άφιξη και ένταξη των προσφύγων στα σχολεία του Newcastle της Αγγλίας. Για τις ανάγκες της έρευνας δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο στάλθηκε σε 53 σχολικές μονάδες της πόλης στις οποίες φοιτούσαν πρόσφυγες μαθητές ή αιτούντες ασύλου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν, ότι οι απόψεις των εκπαιδευτικών συγκλίνουν στο γεγονός, ότι υπάρχει μεγάλη αναγκαιότητα για τη βελτίωση των σχολικών υπηρεσιών κυρίως, σε ότι αφορά το προσωπικό και τους διερμηνείς, καθώς η συνεχής παρουσία διερμηνέα κατά την πρώτη επαφή με τους μαθητές αλλά και μέχρι την εξοικείωσή τους με την νέα γλώσσα κρίνεται άκρως απαραίτητη, για την άμεση επικοινωνία και την αντίληψη του νέου περιβάλλοντος στο οποίο βρίσκονται.

Συνεχίζοντας με τις έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στον ελλαδικό χώρο και με την μελέτη των Griva και λοιπών συνεργατών(2017), όπου επιδιώχθηκε η καταγραφή των απόψεων 40 εκπαιδευτικών, οι οποίοι ασχολούνταν ενεργά σε δομές υποδοχής και εκπαίδευσης προσφύγων και σε άλλα κέντρα φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών, καταγράφοντας τις δικές τους προσωπικές εμπειρίες σχετικά με όλο το εύρος της διδακτικής πρακτικής τους εφαρμογής και δράσης. Το αποτέλεσμα της σχετικής έρευνας, απέδειξε ότι το μεγαλύτερο μέρος από τους εκπαιδευτικούς που απάντησαν στις ειδικά διαμορφωμένες ερωτήσεις της έρευνας, δεν είχαν επαρκή εμπειρία, τόσο στον τομέα της γενικής εκπαίδευσης, όσο και στην κατάρτιση και εκπαίδευση των προσφύγων. Ειδικότερα στην κατάρτιση των προσφύγων, η εμπειρία και οι γνώσεις τους σχετικά με τη διαχείριση και μεταλαμπάδευση των γνώσεων προς αυτήν την ιδιαίτερα ευαίσθητη κατηγορία μαθητών, ήταν σχεδόν μηδαμινή. Ενώ παράλληλα, η απουσία διερμηνέων, όπως αναφέρθηκε και στην μοντέλο έρευνα της βρετανικής περίπτωσης, έτσι και εδώ αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα έλλειψης καταρτισμένου προσωπικού.

Ανάλογες ποιοτικές μελέτες πραγματοποιήθηκαν από τους Τζατζάκη και Γρίβα (2018), με την καταγραφή και πάλι απόψεων (με ημι-δομημένη συνέντευξη) των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα, στην ανάλυση των παραγόντων που δυσχεραίνουν το έργο των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της ένταξης των μαθητών προσφύγων στο σχολικό πλαίσιο. Για τη διεξαγωγή της έρευνας συμμετείχαν 15 εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων, οι οποίοι δίδασκαν στο δημοτικό σχολείο της Καρδίτσας, παραδίδοντας παράλληλα μαθήματα και σε μαθητικές τάξεις προσφύγων (Τζατζάκη & Γρίβα, 2018). Τα προβλήματα που προέκυψαν από τα αποτελέσματα, διευρύνονταν από το βασικό έλλειμμα της επικοινωνίας και της μη ύπαρξης μεταφραστών και διερμηνέων, σε μεγαλύτερες ελλείψεις υλικών υποδομών, τάξεων και κτιρίων, που αποτελούν κατ' επέκταση και την απαραίτητη προϋπόθεση για τη διεξαγωγή ενός ποιοτικού μαθήματος αλλά και της συνολικής λειτουργικότητας του κλίματος, της τάξης υποδοχής. Παράλληλα, την ίδια χρονική περίοδο πραγματοποιήθηκε αντίστοιχη έρευνα για τις αντιλήψεις 120 εκπαιδευτικών, οι οποίοι εργάζονταν σε σχολικές μονάδες της Αχαΐας σε μία προσπάθεια να διατυπώσουν τις εμπειρίες και τις εντυπώσεις από το χρονικό διάστημα 2016 με 2017, όπου ο αριθμός των προσφύγων μαθητών ήταν ιδιαίτερος αυξημένος, λόγω του μεγάλου κύματος μετανάστευσης που

διαδραματίζονταν εκείνη την περίοδο. Ο σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας, ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσον είναι δυνατή η συγχώνευση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με την κοινωνική ένταξη. Δηλαδή, αν οι διαπολιτισμικές αλληλεπιδράσεις και επιδράσεις των παιδιών, εκτός, αλλά και εντός των ορίων του μαθήματος, μπορούσαν να επηρεάσουν την κοινωνική τους ενσωμάτωση και την αποδοχή-αντίληψη της νέας πραγματικότητας την οποία βίωναν (Τζατζάκη & Γρίβα, 2018).

Επιπλέον, πιο σύγχρονες μελέτες όπως του Κουτσώνη (2018) και της Κίρουγορουλου (2019), συνέχισαν να διερευνούν της απόψεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών. Η πρώτη έρευνα (Κουτσώνη) σύλλεξε τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την σχολική επίδοση των προσφύγων μαθητών στην περιοχή της Καρδίτσας και όλες τις εκπαιδευτικές στρατηγικές διαχείρισης, οι οποίες υιοθετήθηκαν καθ' όλη τη διαδικασία της ενσωμάτωσης. Η δεύτερη περίπτωση μελέτης (Κίρουγορουλου), εστίασε στην αντίληψη των δασκάλων απέναντι στους πρόσφυγες μαθητές, δηλαδή στον τρόπο που αντιμετωπίζουν και αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί την διαφορετικότητα, τις μαθησιακές ανάγκες και το διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών, παράγοντες οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στα πρότυπα που διαμορφώνονται, και στο εάν αυτά θα είναι θετικά ή αρνητικά, παρέχοντας τα κατάλληλα κίνητρα τα οποία θα βοηθήσουν τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο να ενταχθούν ευκολότερα στην κοινωνία αλλά και να αναπτύξουν προσωπικές και κοινωνικές σχέσεις με τα άλλα παιδιά, χωρίς να νιώθουν περιορισμένα ή αποκλεισμένα, από το ευρύτερο σχολικό και κοινωνικό περίγυρο.

Η έρευνα

Ο σκοπός και στόχοι

Ο κύριος στόχος και σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων των διευθυντών σχολικών μονάδων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, σχετικά με το ζήτημα της ένταξης των προσφύγων μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και συγκεκριμένα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Για τον σκοπό αυτό λοιπόν, δημιουργήθηκαν τέσσερις βασικοί πυλώνες ερευνητικών ερωτημάτων, πάνω στα οποία βασίστηκε και η ανάπτυξη της έρευνας. Τα ερευνητικά αυτά ερωτήματα, στρέφουν το ενδιαφέρον της μελέτης στους εξής τομείς:

- Ποια είναι η γνώμη των διευθυντών για την υλοποίηση του προγράμματος της ένταξης και υποδοχής προσφύγων στην Α/θμια Εκπαίδευση;
- Σε ποιο βαθμό η σχολική μονάδα, θα μπορούσε να ανταποκριθεί στη λειτουργία μίας τάξης με προσφυγικό μαθητικό πληθυσμό;
- Σε ποιο βαθμό η σχολική μονάδα μπορεί να συμβάλλει στη μείωση των πολιτισμικών ανισοτήτων;
- Ποιες οι προτάσεις για το ζήτημα της εκπαιδευτικής διαχείρισης του προσφυγικού πληθυσμού στο σύγχρονο σχολείο;

Μέθοδος

Για τη διεξαγωγή των παραπάνω ερευνητικών ερωτημάτων, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ημιδομημένης συνέντευξης, η οποία διεξήχθη σε δύο φάσεις, κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ του 2018 και 2019. Ερωτήθηκαν συνολικά 26 διευθυντές σχολείων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, 25 από τους οποίους ήταν απόφοιτοι της Παιδαγωγικής Ακαδημίας, με μόνο έναν διευθυντή να αποτελεί απόφοιτο του Τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Ο

μέσος όρος ηλικίας των Διευθυντών ήταν τα 55 έτη, οι οποίοι διέθεταν κατά μέσο όρο 30 έτη εκπαιδευτικής υπηρεσίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, εκ των οποίων κατά μέσο όρο τα 10 έτη στη θέση του Διευθυντή.

Ερευνητικό εργαλείο και διαδικασία

Η μέθοδος της ημι-δομημένης συνέντευξης απαρτίζεται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, ως ένας οδηγός για την κατεύθυνση της συζήτησης από τον ερευνητή με τον ερωτώμενο. Ωστόσο, στην πραγματικότητα η συγκεκριμένη μέθοδος συνέντευξης χαρακτηρίζεται από ευελιξία καθώς η σειρά των ερωτήσεων έως ένα βαθμό δεν είναι προκαθορισμένη, ούτε τίθενται όλες με τον ίδιο τρόπο από τον ερευνητή. Αντίθετα, ο ερευνητής αξιολογεί τα πράγματα κατά τη διάρκεια της συζήτησης και προσαρμόζει αναλόγως τη μορφή και το περιεχόμενο των ερωτήσεων του προς τον ερωτώμενο. Παράλληλα, υπάρχει η δυνατότητα της μεταβολής, αναδιαμόρφωσης και της προσθαφαίρεσης των ερωτήσεων που τίθενται προς απάντηση. Ενώ, οι απαντήσεις που δίνονται από τον ερωτώμενο συμβάλλουν με τη σειρά τους στη διαμόρφωση των ερωτήσεων που ακολουθούν. Ωστόσο, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα άνετο και φιλικό περιβάλλον εντός του οποίου ο ερωτώμενος να διατυπώσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις απόψεις του προφορικά, θα πρέπει ο ερευνητής να κερδίσει την εμπιστοσύνη του ερωτώμενου (Κυριαζή, 2011).

Για την υλοποίηση της παρούσας ερευνητικής μελέτης, επιλέχθηκε η μέθοδος της ημι-δομημένης συνέντευξης ως η καταλληλότερη, προκειμένου να επιτευχθεί η σε βάθος καταγραφή των προσωπικών απόψεων των διευθυντών των σχολικών μονάδων, για την ένταξη των προσφύγων στις σχολικές τους μονάδες.

Για τις ανάγκες υλοποίησης της παρούσας ερευνητικής μελέτης, διενεργηθήκαν 26 συνεντεύξεις, με 26 διευθυντές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, σε πρώτη φάση στην περιοχή του Ν. Πέλλας τον Νοέμβριο του 2018 και στη συνέχεια στην ευρύτερη περιοχή της Περιφέρειας Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας και συγκεκριμένα στους Νομούς Θεσσαλονίκης, Ημαθίας, Κιλκίς και Φλώρινας έως τον Δεκέμβριο του 2019. Οι συναντήσεις με τους διευθυντές ορίστηκαν κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας και η διενέργεια των συνεντεύξεων αυτών, πραγματοποιήθηκε σε συγκεκριμένη ημέρα και ώρα, κατά τη διάρκεια λειτουργίας των σχολικών μονάδων οι περισσότερες και οι υπόλοιπες κατά τις απογευματινές ώρες (Χρυσικός, 2020).

Πίνακας 1. Το πρωτόκολλο της συνέντευξης

Ερευνητικά Ερωτήματα	Άξονες Μελέτης	Ερωτήσεις Συνέντευξης
Προφίλ συνεντευξιαζόμενου		1. Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός; 2. Πόσα χρόνια εργάζεστε ως Διευθυντής/α; 3. Έχετε εργαστεί μέχρι σήμερα σε Διαπολιτισμικό σχολείο, Δομές Προσφύγων ή Τάξη Υποδοχής; 4. Έχετε επιμορφωθεί σε θέματα Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;
A. Ποια είναι η γνώμη των Διευθυντών για την υλοποίηση του προγράμματος της ένταξης και υποδοχής προσφύγων στην Α/θμια Εκπαίδευση;	Άποψη των Διευθυντών για το πρόγραμμα ένταξης και υποδοχής προσφύγων στην Α/θμια Εκπαίδευση.	1. Ποια η εμπειρία σας με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; 2. Ποια η εκπαιδευτική εμπειρία σας με πρόσφυγες/μετανάστες; 3. Τι γνωρίζετε για το πρόγραμμα ένταξης και υποδοχής των προσφύγων στην Α/θμια Εκπαίδευση; 4. Ποιο ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν οι σχολικές μονάδες στη λειτουργία τμημάτων ένταξης και υποδοχής;
B. Σε ποιο βαθμό η σχολική μονάδα, θα μπορούσε να ανταποκριθεί στη λειτουργία μιας τάξης με προσφυγικό πληθυσμό;	Ανταπόκριση σχολικής μονάδας στη λειτουργία τάξης υποδοχής.	5. Ποιος ο βαθμός ετοιμότητας της σχολικής σας μονάδας; 6. Θα δεχόσασταν την υλοποίηση του προγράμματος ένταξης και υποδοχής στο σχολείο σας; 7. Για την υλοποίηση του προγράμματος θα ζητούσατε τη συγκατάθεση των εκπαιδευτικών και του συλλόγου γονέων; 8. Τι πιστεύετε ότι απαιτείται για τη δημιουργία μίας τάξης υποδοχής στη σχολική σας μονάδα; 9. Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στη δημιουργία μίας τάξης υποδοχής;
Γ. Σε ποιο βαθμό η σχολική μονάδα μπορεί να συμβάλει στη μείωση των πολιτισμικών ανισοτήτων;	Συμβολή της σχολικής μονάδας στη μείωση των πολιτισμικών ανισοτήτων.	10. Το σχολείο μπορεί να συμβάλει στη μείωση των πολιτισμικών ανισοτήτων; 11. Με ποιους τρόπους το σχολείο μπορεί να συμβάλει στη μείωση των πολιτισμικών ανισοτήτων; 12. Μία πιθανή απόφαση σας για τη δημιουργία τάξης υποδοχής – τμήμα προσφύγων, θα προκαλούσε την αντίδραση των γονέων των μαθητών του σχολείου, με αποτέλεσμα την αύξηση των πολιτισμικών ανισοτήτων;

Δ. Ποιες οι προτάσεις για το ζήτημα της εκπαιδευτικής διαχείρισης του προσφυγικού πληθυσμού στο σύγχρονο σχολείο;	Εκπαιδευτικό πλαίσιο και εκπαιδευτική διαχείριση προσφύγων μαθητών.	13. Ποιες κατά τη γνώμη σας θα πρέπει να είναι οι προϋποθέσεις – τα προ απαιτούμενα για τη λειτουργία τμημάτων υποδοχής προσφύγων στο σχολικό πλαίσιο – κανονικό σχολικό ωράριο; 14. Κλείνοντας τι θα προτεινάτε για την ομαλή ένταξη και την αποτελεσματική εκπαιδευτική διαχείριση των προσφύγων μαθητών;
---	---	--

Τα αποτελέσματα της ποιοτικής ανάλυσης

Θεματικός άξονας: «Απόψεις των διευθυντών για την υλοποίηση του Προγράμματος ένταξης και υποδοχής προσφύγων στην Α/θμια Εκπαίδευση».

Οι απαντήσεις των διευθυντών της πρώτης ομάδας, απέδειξαν ότι δεν είχαν καμία προηγούμενη επαφή και εμπειρία με μαθητές μεταναστευτικού ή προσφυγικού υπόβαθρου, καθώς επίσης και ενεργή συμμετοχή στην υλοποίηση τάξεων υποδοχής. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι δεν είχαν καμία προηγούμενη η προγενέστερη εμπειρία εργασίας στα πλαίσια του σύγχρονου διαπολιτισμικού σχολείου, είτε σε ανάλογες δομές προσφύγων, σύμφωνα και με άποψη που διατύπωσε ένας από τους διευθυντές, αποδεικνύει έμπρακτα την παραπάνω τοποθέτηση. Συγκεκριμένα υποστήριξε την εξής άποψη: «Η εμπειρία είναι μικρή με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, αλλά στο πρόγραμμα το οποίο σας προανέφερα (πρόγραμμα εξειδίκευσης στη διαπολιτισμική εκπαίδευση), είχαμε κάνει κάποιες έρευνες σχετικά με πληθυσμούς οι οποίοι δεν ξέρουν καλά, δεν γνωρίζουν καλά την Ελληνική οπότε υπάρχει μία μικρή εμπειρία. Βέβαια οι πρόσφυγες αυτή τη φορά είναι διαφορετικό κομμάτι, γιατί είναι διαφορετικής εθνικής σύνθεσης, άγνωστης προς τα ελληνικά ως γλώσσα και εκεί είναι η δυσκολία φαντάζομαι. Δηλαδή, προέρχονται από ένα αλφάβητο ξένο προς τα ελληνικά και παίζει σημαντικό ρόλο ο παράγοντας της θρησκείας. Όσοι πληθυσμοί είναι Χριστιανικοί είναι πολύ πιο εύκολο να μάθουν ελληνικά από άλλες θρησκείες».

Ενώ, ένας ακόμη διευθυντής διατύπωσε την εξής θέση, διαθέτοντας την ανάλογη εμπειρία με τον προηγούμενο: «Έχω μια σχέση με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, σε ότι αφορά τους μαθητές, Έλληνες τρίτης γενιάς που ήταν στο Λονδίνο και όταν ήμουν αποσπασμένος εκεί δίδαξα τα ελληνικά ως δεύτερη ξένη γλώσσα». Και συνέχισε υποστηρίζοντας ότι: «Είναι μια ξεχωριστή εμπειρία, χρειάζεται μια διαφορετική προσέγγιση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας. Δεν ακολουθούνται τα βήματα που ακολουθούν οι Έλληνες μαθητές για να μάθουν τα ελληνικά, ανάγνωση, γραφή και ορθογραφία, αλλά ένα διαφορετικό σύστημα. Η ελληνική διδασκόταν απογευματινές ώρες, όπως φαντάζομαι γίνεται και στα παιδιά των προσφύγων στην Ελλάδα, απαιτούσε να υπάρχει μια στοιχειώδης γνώση της γλώσσας των μαθητών για να υπάρχει ένα ελάχιστο επίπεδο συνεννόησης, σε κάποια σημεία όπου χρειάζονταν επεξηγήσεις. Βεβαίως, για να πετύχει ένα τέτοιο πρόγραμμα, χρειάζεται να υπάρχει η βούληση από τους πρόσφυγες ή τους μετανάστες να ενταχθούν σε αυτό το σύστημα και να μάθουν την ελληνική γλώσσα».

Σύμφωνα και με τις παραπάνω απόψεις, αλλά και με το σύνολο των λοιπών απόψεων που συγκεντρώθηκαν από τον πρώτο αυτό άξονα μελέτης, διαπιστώθηκε ότι η εκπαιδευτική εμπειρία των περισσότερων διευθυντών, όσον αφορά το εύρος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αποκτήθηκε κυρίως κατά την εμπειρία, την θητεία και την καθημερινή επαφή τους με τους μαθητές προσφυγικού υπόβαθρου. Η διαχείριση και ανάπτυξη των δεξιοτήτων

που προκύπτουν μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ήταν ένα απόκτημα που συνάντησε το μεγαλύτερο μέρος των διευθυντών, προς τα τέλη της εκπαιδευτικής τους πορείας γεγονός που παρεμπόδιζε ως ένα βαθμό, τόσο την αποδοχή της νέας πραγματικότητας, όσο και την ανταπόκριση τους στις νέες εκπαιδευτικές απαιτήσεις. Από την άλλη πλευρά, υπήρχαν και διευθυντές οι οποίοι διέθεταν την κατάλληλη εκπαιδευτική εμπειρία σε τάξεις και σε άλλες σχολικές μονάδες υποδοχής, καθώς είχαν προγενέστερες επαφές και γνώσεις διαχείρισης των μεταναστών και προσφύγων μαθητών, από την φοίτησή τους σε ελληνικές σχολικές μονάδες μαθητών, παιδιών μεταναστών από την Αλβανία και Παλινοστούτων από την πρώτη Σοβιετική Ένωση.

Θεματικός άξονας: «Η Ανταπόκριση σχολικής μονάδας στη λειτουργία τάξης υποδοχής».

Περνώντας τώρα, στον δεύτερο θεματικό άξονα, οι ερωτώμενοι διευθυντές κλήθηκαν να παραθέσουν την προσωπική τους άποψη, όσον αφορά το βαθμό αποδοχής και ετοιμότητας των σχολικών μονάδων, έναντι σε μια πιθανή λειτουργία τάξης υποδοχής προσφύγων. Εν συνεχεία, οι απόψεις διευρύνθηκαν πέρα από τα όρια της λειτουργίας της τάξης υποδοχής και στις απαραίτητες προϋποθέσεις, της έγκυρης ενημέρωσης του συλλόγου διδασκόντων και του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων για την έγκριση της δημιουργίας μιας τέτοιας τάξης στην εκάστοτε σχολική μονάδα και όλες τις πιθανές ενστάσεις. Αναλυτικότερα με το βαθμό ετοιμότητας των σχολικών μονάδων για την ενδεχόμενη δημιουργία μιας τάξης υποδοχής προσφύγων, το μεγαλύτερο μέρος των διευθυντών εξέφρασε ιδιαίτερα θετική στάση και άποψη, σε κάθε μορφή υλοποίησης παρόμοιων προγραμμάτων υποδοχής και ένταξης, δεδομένου και του όλο και αυξανόμενου αριθμού αλλοδαπών μαθητών που προστίθενται διαρκώς στη σχολική κοινότητα. Η υλοποίηση της νέας αυτής πραγματικότητας, σύμφωνα και με τις απόψεις των διευθυντών, δεν αποτελεί μια δύσκολη ή ακατόρθωτη διαδικασία. Η υλοποίηση των προγραμμάτων ένταξης προσφύγων μαθητών, βασίζεται σε μια πληθώρα παραγόντων με κυριότερο από όλους, την αντίστοιχη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα συγκεκριμένα προγράμματα που επρόκειτο να πραγματοποιηθούν. Χωρίς την απαραίτητη κατάρτιση που θα οδηγήσει στην ορθή διαχείριση της εκπαιδευτικής διαδικασίας κατά τα πρότυπα του εκάστοτε προγράμματος, η λειτουργικότητα και βιωσιμότητα αυτού, μπορεί να καταστεί αδύνατη.

Χαρακτηριστικά, αναφέρθηκε η εξής απάντηση στο ζήτημα: «Από άποψη προσωπικού, βέβαια πρέπει να σταλεί το απαιτούμενο προσωπικό, γιατί εδώ δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή και πιστεύω ότι πρέπει να υπάρχει και μια εκπαίδευση του προσωπικού αυτού, ώστε να έχουμε τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα και όχι μόνο να βάλουμε τα παιδιά αυτά σε μια τάξη υποδοχής. Η βούληση υπάρχει βέβαια, πιστεύω ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί είναι ευαίσθητοι πάνω σε αυτό το θέμα». Αντίστοιχα και άλλος διευθυντής επεσήμανε: «Θεωρώ απαραίτητη την προϋπόθεση να έχουν επιμορφωθεί οι εκπαιδευτικοί και να είναι ουσιαστικά καθορισμένος ο ρόλος τους και ο τρόπος με τον οποίο θα λειτουργήσουν. Άρα υπ' αριθμόν ένα είναι, η ετοιμότητα που αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει, εφόσον δεν υπάρχει επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πάνω σε αυτές τις δομές εκπαίδευσης».

Από την άλλη πλευρά, διατυπώθηκε και μια αντίθετη άποψη, από ένα άλλο συμμετέχοντα διευθυντή, ο οποίος υποστήριξε ότι η δική του σχολική μονάδα και το εκπαιδευτικό προσωπικό, είναι ιδιαίτερα ανοιχτό και δεκτικό στην αποδοχή των προσφύγων μαθητών. Συγκεκριμένα ανέφερε: «Σας είπα, στο σχολείο μας ειδικά, υπάρχει μια πολύ καλή κουλτούρα πάνω στην

υποδοχή και ένταξη παιδιών με ομαλό τρόπο. Έρχονται κατά καιρούς παιδιά και φέτος είχαμε ένα παιδί που ήρθε από την Αλβανία σε μια τάξη, μάλλον επειδή είχε έλλειψη στη γλώσσα, η δασκάλα της τάξης με τη δασκάλα της πρώτης συνεννοήθηκαν και συνεργάστηκαν και το παιδί παρακολούθησε κάποια μαθήματα στη γλώσσα ειδικά και στα μαθηματικά στην πρώτη δημοτικού. Αυτό για ένα διάστημα 1-2 μήνες, δεν πήγαινε συνέχεια όλες τις ώρες, πήγαινε κάποιες ώρες και στη συνέχεια παρακολούθησε τα μαθήματα της τάξης της και προχωράει. Έτσι κρίναμε οι τρεις μας, οι δυο δασκάλες και εγώ και αυτό το βοήθησε πάρα πολύ».

Άρα, το συμπέρασμα που προκύπτει από όλες τις αναλύσεις των απαντήσεων, είναι ότι υπάρχει ένας ευρύτερος διχασμός, στο κατά πόσο κάθε σχολική μονάδα είναι έτοιμη και διαθέτει τα κατάλληλα μέσα, καθώς και το αντίστοιχο καταρτισμένο προσωπικό για να υλοποιήσει αντίστοιχα προγράμματα εκπαίδευσης και υποδοχής στη σχολική τους πραγματικότητα, αλλά παράλληλα και ένα ιδιαίτερα θετικό κλίμα και μια συνολική προσπάθεια αφομοίωσης των συγκεκριμένων προγραμμάτων, παρά τα προβλήματα που παρουσιάζει ή τις διαφωνίες η κάθε σχολική μονάδα ξεχωριστά. Συνεπώς οι διευθυντές είναι πρόθυμοι στο να εντάξουν στην εκπαιδευτική τους διαδικασία και πρόγραμμα, μια νέα ενδεχόμενη πρόταση του Υπουργείου Παιδείας για την πλήρη ενσωμάτωση όλων των παιδιών και μαθητών, προσφύγων, μεταναστών αλλά και γηγενών. Αυτό αποδεικνύεται ακόμη περισσότερο και από την παρακάτω άποψη: «Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου ήθελαν πολύ την τάξη υποδοχής, γιατί τους βοηθάει πολύ στο έργο τους. Την περίμεναν πώς και πώς δηλαδή να ιδρυθεί και βλέπω ότι έχουν και καλή συνεργασία με τον δάσκαλο υποδοχής, ώστε να μπορέσουν να εντάξουν τα παιδιά στη σχολική πραγματικότητα. Υπάρχει καλή συνεργασία μεταξύ των δασκάλων, εκπαιδευτικών του σχολείου και του δάσκαλου υποδοχής».

Θεματικός άξονας: «Η Συμβολή της σχολικής μονάδας στη μείωση των πολιτισμικών ανισοτήτων»

Ο τρίτος θεματικός άξονας, εστιάζει το ερευνητικό ενδιαφέρον στην άποψη των διευθυντών σχετικά με την συμβολή της σχολικής μονάδας στη μείωση των πολιτισμικών ανισοτήτων. Το βασικό ερώτημα που τέθηκε προς τους διευθυντές, άκουσε στο γεγονός ότι ακόμη και αν οι σχολικές τους μονάδες δεν διαθέτουν τμήματα υποδοχής προσφύγων, είτε για οικονομικούς, είτε για λειτουργικούς λόγους, εάν μπορούν έστω και με αυτές τις συνθήκες να συμβάλουν στην εξάλειψη ή και τον περιορισμό των πολιτισμικών ανισοτήτων. Το συγκεκριμένο ερώτημα είναι ιδιαίτερα χρήσιμο, καθώς αφορά έναν πολύ ουσιαστικό και βαθύτερο ρόλο του σχολείου, που ξεπερνά τα όρια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων ή ακόμη και των υποδομών και του καταρτισμένου προσωπικού. Οι απόψεις που συγκεντρώθηκαν, υποστήριξαν το γεγονός ότι το σχολείο είναι ένας ζωντανός οργανισμός αποτελώντας μια προέκταση ή έναν αντικατοπτρισμό θα λέγαμε καλύτερα, της ενήλικης κοινωνίας. Συνεπώς, οι μεταβολές που υφίσταται η κοινωνία, λόγω των νέων πολιτισμικών επιρροών και των προτύπων της παγκοσμιοποίησης, δεν μπορούν να αφήσουν ανεπηρέαστο και το σχολικό περιβάλλον. Συγκεκριμένα αναφέρθηκε: «Καταρχάς τα σχολεία είναι ένας ζωντανός οργανισμός. Ότι αντιμετωπίζει η πατρίδα μας στο κοινωνικό γίνεσθαι το αντιμετωπίζουμε και εμείς εδώ μέσα. Έχουμε όλες τις πολιτισμικές διαφορές και όλες τις ανισότητες που υπάρχουν. Έχουμε και πτωχά και πλούσια παιδιά, έχουμε και παιδιά μετανάστες ιδίως από την Αλβανία και από την πρώην Σοβιετική Ένωση».

Παράλληλα, εκφράστηκε η άποψη ότι η μείωση των πολιτισμικών ανισοτήτων είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσω της οργάνωσης, της κατανόησης των διαφορετικών πολιτισμών,

μέσα από τη γνώση, την αποδοχή και τον σεβασμό της διαφορετικότητας του άλλου, καθώς και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε λαού, χωρίς ωστόσο: «Να χάνεται βέβαια και η δική μας εθνική ταυτότητα, που άλλωστε δεν έχει να διακινδυνεύσει από τίποτε. Ίσα ίσα ενδυναμώνεται μέσα από τέτοιες ανταλλαγές και εμπλουτίζεται». Εντός του ίδιου πλαισίου διατυπώθηκε η άποψη ότι: «Το ελληνικό σχολείο δεν έχει να φοβηθεί τίποτα, αρκεί να οργανωθεί σωστά, να αξιολογηθεί σωστά, για το ποιες είναι οι δυνατότητές του, ποια είναι τα προβλήματα του και να προσπαθήσουμε όλοι μαζί να τα λύσουμε. Να μη βάζουμε τα προβλήματα κάτω από το χαλί και ο ένας να επιρρίπτει τις ευθύνες στον άλλον. Ζούμε πλέον σε μια ανοικτή κοινωνία, όσο πιο γρήγορα το αντιληφθούμε αυτό και πιο σωστά, τόσο καλύτερα πιστεύω θα πάμε στο αύριο».

Επιπλέον, αρκετά μεγάλος αριθμός διευθυντών υποστήριξε περίτρανα, ότι το σχολείο διαθέτει την ικανότητα και τα μέσα να συμβάλλει στην μείωση των πολιτισμικών ανισοτήτων, με το κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό και την αντίστοιχη εκπαιδευτική εμπειρία. Συγκεκριμένα εκφράστηκε η άποψη ότι: «Δεν υπάρχει σύγχρονο σχολείο αν δεν συμβάλλει στη μείωση αυτή. Δεν μπορούμε να μιλάμε για σύγχρονο σχολείο, το σύγχρονο σχολείο είναι για όλα τα παιδιά. Όλα τα παιδιά δικαιούνται μόρφωση, όλα τα παιδιά δικαιούνται εκπαίδευση, οπότε ένα σύγχρονο σχολείο σέβεται αυτή την αρχή του παγκόσμιου δικαιώματος των παιδιών να πάνε σχολείο. Και από εκεί και πέρα οι πολιτισμικές ανισότητες μπορούν να λειτουργήσουν και ως ένα ερέθισμα για ένα ευρύτερο σχολείο». Παράλληλα βέβαια με την εκπαιδευτική δράση, οι διευθυντές υποστήριξαν ότι θερμή ανταπόκριση για την δημιουργία αλλά και την ενσωμάτωση τμημάτων υποδοχής προσφύγων, παρατηρήθηκε και από τους γονείς των Ελλήνων μαθητών. Δημιουργώντας έτσι ένα ευρύτερα θερμό κλίμα, για την εξομάλυνση των πολιτισμικών ανισοτήτων, ξεφεύγοντας από τα όρια της εκπαιδευτικής πρακτικής και περνώντας στο επίπεδο της κοινωνικής δράσης, που αποδεικνύει ότι εξελίσσεται και αποδέχεται την αλλαγή.

Θεματικός άξονας: «Το Εκπαιδευτικό πλαίσιο και η εκπαιδευτική διαχείριση προσφύγων μαθητών».

Φτάνοντας στον τέταρτο και τελευταίο θεματικό άξονα της ανάλυσης των αποτελεσμάτων των απαντήσεων των διευθυντών, κρίθηκε απαραίτητο ενδιαφέρον η υποβολή προτάσεων κατά την άποψη των διευθυντών, για ένταξη, εκπαίδευση και διαχείριση των μαθητών προσφύγων, καθώς επίσης και ποιες λύσεις στα συνυπάρχοντα προβλήματα θα μπορούσαν να φανούν ιδιαίτερα χρήσιμες με την ύπαρξη ή χωρίς την ύπαρξη τάξεων υποδοχής. Σύμφωνα με τις απαντήσεις της πλειοψηφίας των διευθυντών σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, προαπαιτούμενο για την υλοποίηση κάθε νέου προγράμματος διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο σχολικό πλαίσιο θα συνιστά, τόσο η έγκαιρη όσο και η συνεχής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, οι οποίοι προβλέπεται να συμμετάσχουν σε αυτά. Σχετικά με το μείζον ζήτημα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, χαρακτηριστικά διατυπώθηκε η άποψη ότι: «Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι επιμορφωμένοι, προετοιμασμένοι, να υπάρχουν τα κατάλληλα εγχειρίδια της γλώσσας και όλα τα βοηθήματα τα οποία μπορούν να χρησιμεύσουν στην περίπτωση αυτή».

Μια ακόμα βασική προϋπόθεση για την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού πλαισίου και της διαχείρισης των προσφύγων μαθητών, αποτελεί και το ζήτημα της σωστής ενημέρωσης του συλλόγου των εκπαιδευτικών, όσο και των γονέων των μαθητών. Η ενημέρωση των γονέων των μαθητών αφορά και τις δύο πλευρές, δηλαδή και των προσφύγων αλλά και των Ελλήνων

κηδεμόνων, όπως χαρακτηριστικά μάλιστα επισημάνθηκε: «Πρώτα απ' όλα η ενημέρωση των εκπαιδευτικών, αυτοί πρέπει να είναι έτοιμοι να αποδεχθούν κάτι τέτοιο και αυτό θέλει πάρα πολύ συζήτηση». Ενώ, εντός του πλαισίου της ενημέρωσης και της επικοινωνίας των εμπλεκόμενων μελών, απαιτείται η «καλή επικοινωνία με τους γονείς και των Ελλήνων μαθητών και τους γονείς των προσφύγων, οι οποίοι θα στέλνουν τα παιδιά τους εδώ πέρα. Πρέπει εκτός απ' όλα αυτά τα προ-απαιτούμενα που θα κάνει το σχολείο, πρέπει να καταλάβουν και οι μαθητές πρόσφυγες ότι θα πρέπει να σεβαστούν τον κανονισμό του σχολείου, τη νομοθεσία και την κουλτούρα του ελληνικού σχολείου. Και μόνο έτσι με αλληλοσεβασμό μπορούμε να προχωρήσουμε. Πιστεύω ότι οι μαθητές του πρωινού σχολείου που φοιτούν εδώ, μπορούν να εκπαιδευτούν να καταλάβουν και να μην έχουμε επεισόδια ρατσισμού ή οτιδήποτε άλλο».

Ενώ αξίζει να σημειωθεί, ότι μεγάλο μέρος των διευθυντών υποστήριξε και τόνισε τη σοβαρότητα της απουσίας διερμηνέων και εκπαιδευτικών λειτουργιών που θα μπορούν να τους φέρουν σε άμεση επικοινωνία και συνεννόηση, τόσο με τους μαθητές, όσο και με τους γονείς των παιδιών: «Να μας δώσουν μάλλον έναν άνθρωπο να μιλάει τη γλώσσα τους, είτε είναι Έλληνας αυτός ή ξένος, να μπορούμε να συνεννοηθούμε με τα παιδιά και με τους γονείς των παιδιών αυτών».

Επιπλέον, όσο πολύτιμη και άκρως σημαντική είναι η συνεργασία και η παρουσία διερμηνέων και ατόμων που μιλούν τη μητρική γλώσσα μαθητών, άλλο τόσο σημαντική είναι και η ύπαρξη επιπλέον επιστημονικού προσωπικού και ειδικότερα, επαγγελματικό προσωπικό ψυχολογικής υποστήριξης, κοινωνικών λειτουργιών, που θα μπορούν εφόσον διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις, να διαχειρίζονται και τη συναισθηματική κατάσταση των παιδιών, δεδομένου ότι πολλά από αυτά τα παιδιά προέρχονται από εμπόλεμες ζώνες ή από χώρες με σοβαρά οικονομικά προβλήματα και χρειάζονται άμεσα την κατάλληλη συναισθηματική ενίσχυση, ώστε να ξεπεράσουν τα τραύματα του παρελθόντος τους, ακόμη και προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην υπάρχουσα κατάσταση της ενσωμάτωσης και ένταξης, στα νέα κοινωνικά πρότυπα/δεδομένα.

Συζήτηση

Φτάνοντας στο τέλος της παραπάνω ερευνητικής μελέτης, αναλύθηκαν οι γνώμες και οι απόψεις των διευθυντών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης των γενικών σχολικών μονάδων, συγκριτικά με την εμπειρία τους στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τις μεθόδους της εκπαιδευτικής πρακτικής που ακολουθούν ή που ασπάζονται. Οι απόψεις των διευθυντών των σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, διατυπώθηκαν μέσω της ποιοτικής έρευνας και της ημι-δομημένης συνέντευξης, όπου καταγράφηκαν άμεσα τα βασικά χαρακτηριστικά της εκπαιδευτικής τους εμπειρίας σχετικά με το μείζον θέμα της ενσωμάτωσης των προσφυγοπαίδων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις-συνεντεύξεις με τους διευθυντές των σχολικών μονάδων, οι οποίες ηχογραφήθηκαν, με φυσική παρουσία του ερευνητή, σχετικά με τις απόψεις τους περί της υλοποίησης του προγράμματος υποδοχής και ένταξης των προσφυγοπαίδων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εκφράζοντας παράλληλα τις ελλείψεις που αντιμετωπίζουν τα σχολεία, σε ενεργητικό και ειδικευμένο προσωπικό, καθώς και σε λοιπές υλικοτεχνικές υποδομές οι οποίες θα πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα. Οι απόψεις που συγκεντρώθηκαν ασφαλώς και ήταν ποικίλες, αποδεικνύοντας ότι τα προβλήματα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και κυρίως των

υποδομών του, παρεμποδίζουν σε μεγάλο βαθμό την ομαλή ένταξη και αφομοίωση στην εκπαιδευτική διαδικασία, των προσφύγων μαθητών.

Η ανάπτυξη των ανώτερων θεματικών αξόνων, βάσει των οποίων τέθηκαν και τα βασικά ερωτήματα της έρευνας, οδήγησαν στο ευρύτερο συμπέρασμα της μεγάλης αναγκαιότητας που δημιουργείται-ανάγεται, για την ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου στο εκπαιδευτικό αυτό έργο που πραγματοποιείται ή που επιδιώκεται να πραγματοποιηθεί από τις ηγετικές και λοιπές εκπαιδευτικές δυνάμεις. Η ενίσχυση της προσπάθειας ένταξης-υποδοχής και αποδοχής των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο, αποτελεί ένα συλλογικό έργο, το οποίο δεν απαιτεί μόνο την προσπάθεια των εκπαιδευτικών, αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας, των γονέων και της κρατικής μέριμνας για την ενίσχυση των υποδομών και των οικονομικών πόρων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, προκειμένου να μπορέσουν να υλοποιηθούν οι αντίστοιχες τάξεις και τμήματα εκπαιδευτικής ένταξης.

Κλείνοντας, βασικός στόχος της παρούσας μελέτης μέσω των ευρημάτων της, είναι η ανάδειξη της αναγκαιότητας για περαιτέρω ουσιαστική και συστηματική καταγραφή των απόψεων των διευθυντών των σχολείων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, σε όλο το σύνολο της Ελληνικής επικράτειας, αναφορικά πάντα με την υλοποίηση του προγράμματος υποδοχής. Οι περισσότερες έρευνες που έχουν διεξαχθεί, αναφέρονται κατ' αποκλειστικότητα στις απόψεις των εκπαιδευτικών και όχι των ηγετικών φυσιογνωμιών, όπως είναι οι διευθυντές ενός σχολείου. Ενώ επίσης, ως μια περαιτέρω αφορμή σκέψης και μελλοντικής έρευνας, θα έχει μεγάλο ενδιαφέρον πέρα από την καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών ή και των διευθυντών των σχολικών μονάδων, να πραγματοποιηθεί και η προσέγγιση της αντίληψης των ίδιων των μαθητών προσφύγων, αναφορικά με το πόσο πιστεύουν οι ίδιοι, ότι τους έχει βοηθήσει το πρόγραμμα υποδοχής και ένταξης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά και ευρύτερα στην ελληνική πολιτισμική και κοινωνική κουλτούρα-πραγματικότητα.

References

- Ahad, A., & Benton, M. (2018). MAINSTREAMING. How Europe's education systems can boost migrant inclusion. Migration Policy Institute Europe. Ανακτήθηκε από: <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/EduMainstreaming2.0-FINAL.pdf>
- Asadi, N. (2016). From Recognition to Knowledge Creation: Education of Refugee Youth Learners in Alberta and British Columbia. Thesis Writing. USA.
- Banks, J. A. (2008). *An Introduction to multicultural education*. Boston, MA: Pearson.
- Battisti, M., Friesen, J., & Hickey, R. (2012). How student disability classifications and learning outcomes respond to special education funding rules: Evidence from British Columbia. *Canadian Public Policy*, 38(2), 147-166.
- Biklen, O. (1983). *Achieving the complete school. Strategies for effective mainstreaming*. NV: Teachers College Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Cassidy, E. & Cow, G. (2005). *Shifting space and cultural place: The transition experiences of African young people in west Sydney schools*. Paper presented at the Australian Association of Educational Research, Annual Conference.

- Commission of the European Communities. (2003). *Joint Report on Social Inclusion summarizing the results of the examination of the National Action Plans for Social Inclusion*. (2003-2005). (COM 203-777 final). Brussels. Ανακτήθηκε από:
https://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/soc-incl/final_joint_inclusion_report_2003_fr.pdf.
- Commission of the European Communities (2006). Communication from the European Commission to the Council and to the European Parliament «*Efficiency and equity in European education and training systems*». (COM 2006-481). Brussels. Clarke et al., 2015. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52006DC0481&from=EN>.
- Dei, G. (2008). *Racists beware: Uncovering racial politics in contemporary society*. Rotterdam, Netherlands: Sense.
- European Commission (2015). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - A European Agenda on Migration. Brussels. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0240&from=EN>.
- European Commission. (2016). Action Plan on the integration of third country nationals (COM (2016) 377 Final). Brussels. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160607/communication_action_plan_integration_third-country_nationals_en.pdf.
- European Council. (2008). The Green Paper on Migration and Mobility – Commission Communication (COM 2008-423164). Strasbourg: Council of Europe Publishing. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0423:FIN:EN:PDF>
- Griva, E., & Panitsides, E. (2013). Immigration and education: Policy and practices for integration and inclusion in the Greek context. In J. Ho (Eds) *Immigrants, acculturation, socioeconomic challenges and cultural psychology*. New York: Nova Science Publishers.
- Griva, E., Chostelidou, D., & Papadopoulou, F. (2017). Formal education for refugee children: Recording the teacher's experience from reception classes. *International Conference Migration and Language Education*. Greek Applied Linguistic Association, Thessaloniki, October 2017.
- Kipouroπούλου, E. (2019). Primary school teachers' perceptions about refugee children inclusion in Greek schools: Are teachers prepared? *Sino-US English Teaching*, 16(6):240-248.
- OECD. (2019). Refugee Education: Integration models and practices in OECD Countries. OECD *Working Papers, No. 203*. Ανακτήθηκε από: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=EDU/WKP\(2019\)11&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=EDU/WKP(2019)11&docLanguage=En)
- Whiteman, R. (2005). Welcoming the stranger: a qualitative analysis of teacher's views regarding the integration of refugee pupils into schools in Newcastle upon Tyne. *Educational studies*, 31, 375-391.
- Γρίβα, Ε., & Στάμου, Α. (2014). *Ερευνώντας τη διγλωσσία στο σχολικό περιβάλλον. Οπτικές εκπαιδευτικών, μαθητών και μεταναστών γονέων*. Θεσσαλονίκη: Δ. Κυριακίδη.

- Κουτσώνη, Ι. (2018). Η διαδικασία σχολικής ένταξης προσφύγων μαθητών στο δημοτικό σχολείο: η περίπτωση της Καρδίτσας. Διπλωματική Εργασία. Ανακτήθηκε από: <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/39228>
- Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα: Πεδίο.
- Τζατζάκη, Κ., & Γρίβα, Ε. (2018). Οι απόψεις των δασκάλων δημοτικών σχολείων στην Καρδίτσα σχετικά με την εκπαιδευτική διαχείριση των παιδιών προσφύγων στα δημοτικά σχολεία. Πρακτικά 25^{ου} συνεδρίου: «*Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Ετερότητα, Προσφυγικές Δομές και Ελληνική ως Γ2/ΞΓ*». (22-23 Ιουνίου). Πάτρα.
- Χρυσικός, Χ. (2020). Οι απόψεις των Διευθυντών Α/θμιας Εκπαίδευσης, σχετικά με την ενσωμάτωση των προσφύγων στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Μεταπτυχιακή διατριβή. Ανακτήθηκε από: <https://dspace.uowm.gr/xmlui/handle/123456789/1724>